

Lutomek_1
Karta wywiadu etnograficznego

Metryczka miejscowości		
Powiat	międzychodzki	
Gmina	Sieraków	
Miejscowość	Lutomek	PMI_SI_LTK

Metryczka wywiadu			
Data realizacji	19.01.2013	Miejsce wykonania	dom informatora
Czas trwania	1:35:00	Forma i wielkość	Plik audio, Mp3/stereo 131,5 MB
Przeprowadzający	D.W.-W.	Komentarz	

Metryczka informatorów				
Kod	Płeć (K/M)	Wiek	Funkcja społeczna	Komentarz
PMI_SI_LTK_001	M	50 lat		
bez kodu	K	brak danych		żona informatora

Informacje etnograficzne	
<i>Tematyka</i>	<i>Pozyskane informacje (ew. cytaty)</i>
I. Toponomastyka i etnonimy	
Nazwy miejscowości (historyczne; zwyczajowe)	Informator nie potrafi odpowiedzieć. Zakłada, że znaczenie ma fakt: „Lutom starszy większy, Lutomek mniejszy, obok”. Według informatora nazwa pochodzi od imienia właściciela.
Nazwy lokalne (przysiółków, części wsi, pól, łąk, pojedynczych gospodarstwa)	Brak informacji.
Nazwy topograficzne (cieków wodnych, stawów, wzniesień, obszarów leśnych, toń wodnych, uroczysk)	1. <i>Jeziórko</i> – małe jezioro. 1. <i>Głęбочek</i> – nazwa jeziora.
Nazwy pojedynczych obiektów przyrody żywej i nieożywionej (pojedynczych drzew i głazów narzutowych)	Brak informacji.
Endonimy (nazwy własne grup lokalnych i regionalnych)	Brak informacji.
Egzonimy (nazwy zewnętrzne grup lokalnych i regionalnych)	Brak informacji.
II. Folklor dawny i inne zjawiska kulturowe	
Podania (opowieści) o wydarzeniach lokalnych	1. Informator podaje, że na <i>Głęбочku</i> miała być wyspa, na której dawniej stał kościół. Kościół miał się zapaść. Istnieją też wzmianki o podziemnym przejściu łączącym bliżej nie określone miejsca, oraz o podziemnych lochach. 2. Podanie o moście na jeziorze Lutomskim, łączącym Lutom i Grobię (pobliskie wsie).

Tradycyjne obrzędy (także te związane z tradycjami religijnymi) doroczne

1.	św. Andrzeja (Andrzejki)/św. Katarzyny (Katarzynki)	<p>Nie obchodzi się. „Jakieś zabawy pewnie, coś tam było. Andrzejki, ale żeby wróżby... Trudno mi powiedzieć. Ja tu mieszkam od dwudziestu lat i od dwudziestu lat raczej się tutaj nic nie dzieje. Teraz zaczyna się tu coś dziać” „A wróżby to jedynie w szkołach”.</p> <p><i>Katarzynki</i> nie są znane ani obchodzone we wsi.</p>
2.	św. Marcina/11 listopada	<p>Piecze się lub kupuje rogate.</p>
3.	Adwent	<p>W domu informatora stawia się wieniec, lub świecznik adwentowy. Co niedzielę zapala się kolejną świeczkę. Dzieci chodzą do kościoła w pobliskim Lutomiu na roraty z lampionami, które obecnie się kupuje. (dawniej były ręcznie robione). „Codziennie oni tam przynoszą takie serduszka z imieniem i nazwiskiem, i codziennie są cztery figurki Maryi losowane, tą figurkę, to znaczy te cztery figurki są rozlosowane między te dzieci, które przychodzą, oni je zabierają do domu. Następnego dnia z tą figurką wracają. W domu wiadomo, że mają postawić na godnym miejscu, pomodlić się całą rodziną i tak dalej, a na samo zakończenie rorat później, te cztery figurki są jak gdyby rozlosowane wśród tych, którzy chodzili dość regularnie. Już na stałe dostają. No i ksiądz jeszcze jakieś słodczy, coś tam dla tych dzieci przygotowuje. Tak, że częstuje wszystkie dzieciaczki. Najpierw wszystkie, które chodziły regularnie. Potem te, które przyszły w tym dniu (...)</p> <p>Na pewno tak jest od jakiegoś czasu, natomiast trudno mi powiedzieć od jakiego czasu, bo powiedzmy, że jak ja chodziłam, to tego nie kojarzę, żeby coś takiego było. Bardziej były kolędy przy żłóbku śpiewane i tam było wtedy, akurat ja byłam tym dzieckiem, to było mnóstwo takich konkursów dla nas z nagrodami, a to jakiś wierszyk o tematyce odpowiedniej, a to kolęda, a to znowuż jakiś tam obrazek ułożyć. Ciągle coś tam wymyślał ten ksiądz. Natomiast roraty – nie.”</p>
4.	św. Mikołaja (Mikołajki)	<p>„Wyczyszczenie butów, lub przynajmniej jednego i włożenie słodczy, bo to głównie są słodczy, choć niektórzy dostają jakieś drobnutki zabawki, ale to dla małych dzieci” „Gdybym miała powiedzieć czy w czasach mojego dzieciństwa to było, to bym miała wątpliwości ogromne, chyba nie. Mikołaja nie było.”</p>

5.	Wigilia	<p>Informator określa czas Bożego Narodzenia mianem <i>Gwiazdka</i>. W przygotowaniach do świąt uczestniczy cała rodzina. Choinkę ubiera Informator – p. Ryszard Skiba, w zakupione ozdoby. Nie wykonuje się ozdób tradycyjnych.</p> <p>Potrawy wigilijne: Karp, barszcz, śledzie, kapusta z grzybami, buraczki, kompot z suszonych owoców. Informatorzy nie dbają o zachowanie ilości potraw na stole wigilijnym, uznają jednak, że „dwanaście przeważnie jest”. Informatorzy przestrzegają zwyczaju przygotowania potraw postnych.</p> <p>Przed przystąpieniem do wigilii, w domu informatora czyta się ewangelię i dzieli opłatkiem składając życzenia. Podczas wigilii słucha się kolęd. Pod świąteczny obrus informatorzy wkładają siano (symboliczną ilość). Przygotowuje się również żłobek.</p> <p>Dawniej, do dzieci informatorów przychodził gwiazdor.</p> <p>Dawniej we wsi chodziły <i>gwiazdory</i>. „To znaczy, na pewno tacy byli, bo tutaj słyszałem od sąsiada, że ciężko to było na końcu, przeważnie jak już szli, nie mogli, bo już im wątroby nie wytrzymały podobno na końcu. Ale chodzili. Także to wiem na pewno, że chodzili. (...) Oj przebierali się i to chyba tak w miarę, nie tyle że solidnie, rzeczywiście przykładali się do tego. Chodzili, tu też z sąsiadem gadałem, że grupa, tam dwadzieścia – dwadzieścia kilka lat i chodzili od domu do domu i rzeczywiście się przebierali w stroje, tak że kultywowali swoje...” Informator podaje, że gwiazdorzy wchodzili po kilku (dwóch-trzech) do jednego domu, tam byli częstowani przez domowników.</p> <p>Pasterka: Informatorzy uczęszczają na pasterkę do kościoła. „Generalnie dużo osób chodzi do kościoła na właśnie na pasterkę”.</p>
6.	Pierwsze i Drugie Święto Bożego Narodzenia	<p>„Generalnie pierwsze, ciągle chyba jeszcze się tak mówi, że to jest święto takie bardziej rodzinne, czyli najbliższa rodzina może się odwiedzać. (...) Natomiast drugie to już jest czy do znajomych, czy dalsza rodzina (...)” W święta informatorzy spotykają się z rodziną i znajomymi. Spożywają też posiłki przygotowane na wigilię, wzbogacone o potrawy mięsne – w te dni nie obowiązuje już post. W pierwszy dzień świąt nie gotuje się obiadów.</p>
7.	Sylwester/Nowy Rok	<p>„Wróżb sylwestrowych raczej nie ma u nas.” Informatorzy spędzają wieczór sylwestrowy w domu lub u znajomych.</p>

		<p>W odpowiedzi na pytanie o zwyczaje sylwestrowe, informator odpowiada, że aktualnie nie są praktykowane, „ale było coś takiego. Wystawianie bram, nie wiem, coś tam kombinowali, jakieś (?), ktoś tam kiedyś wóz, to tam rozbierali, to rozkładali... Tam z tego co słyszałem, że komuś tam wóz, rozłożyli, złożyli w innym miejscu, w takim, gdzie nie mógł z tym nic zrobić, także tego typu rzeczy. Bramy wystawiali, no to też. U nas kiedyś wystawili, ale to taka, o której nie wiedzieliśmy, że jest w ogóle. Kiedy zaczęliśmy mieszkać.” Wystawianie było praktykowane przez młodzież w wieku od kilkunastu do dwudziestu kilku lat.</p>
8.	Trzech Króli	<p>„Trzech Króli? To znaczy, no jeszcze do niedawna nawet paru chodziło, tutaj chodzili, bo chodzili jako dzieciaki, gdzieś tam po domach, choć chciało im się. W tym roku już nie byli. W ubiegłym jeszcze byli, taka grupa dzieciaków... Dzieciaki, bo tak dorośli, praktycznie nie ma czegoś takiego” Na zadane pytanie o ilość kolędników, informatorzy odpowiedzieli, że „zazwyczaj są to trzej królowie”, jednak zdarzają się przypadki, że osób jest więcej: „Nie no, jakiś tam aniołek, jakiś diabełek, tego typu, to się pojawili, Ale czy jeszcze... Jacyś pasterze też w tych czapach, w czymś takim, też się pojawili, coś takiego.”</p>
9.	Kolędniczy	Brak informacji.
10.	MB Gromnicznej	<p>„Tylko świeca w kościele ewentualnie i to wszystko” „Kiedyś chyba rolnik chodził polami, obchodził ze świecą, czy coś takiego, jeżeli w ogóle, chyba coś takiego, ale coś mi tam po głowie chodzi, ale nie jestem pewien, czy to to. Chodził, gdzieś tam po polach, czy do obór do zwierząt z zapaloną świecą” Zwyczaj miał chronić przed chorobami, i przed burzą. Gromnicę należało schować w ważnym miejscu. „Jak są pioruny, to odpalają świecę.(...) Wtedy to chyba na stole, czy gdzieś tam stawiają”.</p>
11.	Karnawał, tłusty czwartek, koniec karnawału	<p>Brak zabaw i imprez karnawałowych. Informatorzy podają, że ostatnie dni karnawału nazywane są <i>ostatkami</i> lub <i>podkoziółkiem</i>. Informator zna też nazwy <i>zapusty</i> i <i>nisopusty</i>.</p> <p>W tłusty czwartek piecze się lub kupuje pączki.</p>
12.	Topienie Marzanny	<p>„W szkołach. We wsi na pewno nie. W szkołach próbuje się gdzieś tam to przemyścić, ale tak to nie”. Topienie Marzanny symbolizuje pożegnanie zimy. Nie obowiązuje Inna nazwa.</p>

13.	Środa Popielcowa	W Środę Popielcową chodzi się do kościoła. Ksiądz sypie głowy popiołem. Przestrzegany jest post.
14.	Śródpoście	Informator nie zwraca szczególnej uwagi do przestrzegania postów. Podaje jednak, że dawniej istniał zwyczaj, przestrzegania postu również w środy. Zabaw i wesel nie organizuje się w tym czasie.
15.	Niedziela Palmowa	Informatorzy kupują bukiety palm od organizacji Caritas, która powstała przy kościele parafialnym w Lutomiu. Wcześniej informatorzy zrywali gałązki wierzbowe sami i robili z nich bukiety. Palmy się „zasusza, zostawia na następny rok, a później się pali. (...)” Pali się, bo do święconych rzeczy należy podejść z szacunkiem.
16.	Triduum Paschalne	W te dni chodzi się do kościoła. „Każdy dzień jest inaczej, no bo w czwartek jest choćby ten obrzęd obmywania nóg. W piątek to tam są jeszcze gorzkie żale, jest droga krzyżowa. W sobotę jest ogień, poświęcenie ognia i wody też wtedy chyba jest.” W domu trwają też przygotowania do świąt.
17.	Wielkanoc (święcenie koszyczka)/Niedziela Wielkanocna	<p>Obecnie jajka są ozdabiane kupnymi barwnikami lub ozdobami termokurczliwymi. Dawniej były malowane.</p> <p>W koszyczku świeconym informatorów znajdują się: „Jajka, baranek, wędlina, chleb, sól, babka, szynka, kiełbaska” Koszyczek ozdobiony jest ozdobną serwetką i bukszpanem. Do święconki, która jest organizowana na Sali, chodzi informatorka lub dzieci.</p> <p>Niedziela Wielkanocna: „Generalnie idziemy na tą, rezurekcję czyli rano do kościoła, no i potem jest przygotowane śniadanie. No i na pewno jest święconka jako do podziału i ma to znaczenie dla nas. Dzielimy się tym, co ze święconki jest. Natomiast stukania jajkami nie ma.” W drugi dzień świąt, też dzieli się jajkami</p> <p>Potrawy: na stole wielkanocnym znajduje się: „Na pewno święconkę, jakiś żurek, później kiełbasa biała przeważnie, jakieś tam potrawy mięsne, na pewno szynka, czasami zupa (...) No i potem ewentualnie babka, co jeszcze? Mazurek czasami, a to też już jest kupne, nie jest robiony (...) W święta informatorzy spotykają się z rodziną.</p>

18.	Poniedziałek Wielkanocny	<p>Do dzieci przychodził zając i prezenty wkładał do gniazdek. Gniazdzka wykonywane były ze słomy, były obwiązane, czasem czymś przyozdobione.</p> <p>Tradycja polewania wodą – „śmingus dyngus” – powoli zanika. Istnieje tylko symbolicznie. Dzieci polewają kupionymi sikawkami.</p>
19.	Zielone Świątki	Dawniej to święto trwało dwa dni. Aktualnie nie jest obchodzone. Niektórzy ludzie chodzą do kościoła.
20.	Boże Ciało	<p>„Procesja. Znaczą u nas domów nikt nie przyozdabia, ale jak tak, to kiedyś jeszcze to robiono. Ale figurę, przy figurach zostało to. Gdzieś tam te co są, wszystkie kapliczki przydrożne, to jest to zdobione w jakiś tam sposób. I na pewno niektórzy jeszcze ucinają gałązki, brzożowe gałązki do domu się przynosi.” Gałązki przynosi się w celu odstraszania, miały zapewnić zdrowie, szczęście. W Lutomiu przygotowuje się ołtarze, natomiast w Lutomku przyozdabia się figury w kolorowe (białe, żółte, niebieskie) wstążki, kwiaty (bzy).</p>
21.	św. Jana	Brak informacji.
22.	MB Zielnej	W kościele święci się zioła i kwiaty. Informator nie wie, jakie gatunki należy zrywać. Po poświęceniu bukietów: „Do domu się to przynosi. To też się postawia. Cały rok z kolei. Też się powinno to spalić”.
23.	MB Siewnej	Informator nie posiada wiedzy na ten temat.
24.	Dzień Wszystkich Świętych/Dzień Zaduszny	<p>Groby są sprzątane przed świętami, zanoszą kupne dekoracje. Informator dawniej sam wykonywał stroiki na groby. „Kiedyś się tym świerkiem stroiło, kiedyś się własne kwiaty miało, żeby z tych kwiatów, tych dąbków układać te wzorki, te krzyże i inne ozdoby. I robiło się samemu te wieńce.”</p> <p>W Dzień Zaduszny „raczej powinno się nawiedzić cmentarz, bo to jest jakby ważniejsze święto. Ale czy to tak jest? Chyba w coraz mniejszym stopniu”.</p>
25.	Inne tradycyjne wydarzenia doroczne (cykliczne) istotne dla informatora	Brak informacji.

Tradycyjne obrzędy rodzinne i okolicznościowe		
1.	Narodziny i chrzest	Czerwone wstążeczki zawiesza się w wózku „aby dziecka nie ociotowali”.
2.	Ślub i wesele	<p>Pórtelam – obecnie jest organizowany tydzień przed weselem, dawniej był dzień wcześniej. Na progu domu przyszłej panny młodej trzaska się butelki, słoiki, które potem pan młody powinien sprzątać. Dorosłych, którzy przychodzą na pórtelam, częstuje się alkoholem, dzieci – plackiem. Obecnie zaprasza się do domu osoby, które przychodzą i częstuje ich przygotowanymi potrawami. „Teraz już generalnie to przychodzą jednak tacy, no którzy jakby są znajomymi, czują się upoważnieni, a kiedyś, to właściwie przychodził każdy, kto chciał. Kto się chciał tylko napić, to też przychodził”.</p> <p>Istnieje zwyczaj zatrzymywania samochodów weselnych jadących z kościoła na wesele.</p>
3.	Śmierć i pogrzeb	Dawniej, gdy ktoś umarł zasłaniano lustra. Odmawia się różaniec. Dawniej zmarły był w domu, obecnie zanoszony jest do kostnicy.
4.	Inne zjawiska	Brak informacji.
Zespoły i tradycje folklorystyczne, śpiewacze, muzyczne, w tym: przeglądy i festiwale oraz twórcy słowa		Brak informacji.
Tradycje kulinarne, w tym: produkt regionalny i lokalny, potrawy świąteczne, przepisy		<p><i>Zupa ucha</i> – rosół z ryb; „To będą ryby, jakieś tam powiedzmy, no przyprawy, wiadomo, jakieś warzywa, pietruszka, to co do zupy generalnie. Ma podobny smak do rosółu w zasadzie, tylko że jest, no, delikatniejsze, bo jednak ta ryba ma inny smak zupełnie” Do zupy wkłada się różne gatunki ryb. Informator po raz pierwszy posmakował zupę na lokalnym festynie. Informator podaje, że w pobliżu miejscowości znajduje się technikum rybackie, co może mieć istotny wpływ na występowanie zupy.</p>
III. Tradycje rękodzielnicze		
Tradycje wytwórczości rękodzielniczej, sztuki ludowej oraz artystów nieprofesjonalnych		Brak informacji.

IV. Przejawy religijności tradycyjnej

1.	Kapliczki i krzyże w miejscowości (okoliczności powstania, rok fundacji, fundatorzy)	<ol style="list-style-type: none">1. Figura Marii – powstała po wojnie „wzniesiona staraniem wszystkich ludzi” ze wsi.2. Krzyż – stoi przy polnej drodze wiodącej do Łęczec.3. Św. Jana – dawniej istniała, zniszczona przez Niemców (mieli ją rozjechać).4. Św. Grzegorz - figurka, która stała wcześniej we wnęce nad wejściem do budynku szkoły.
2.	Miejsca cudowne (święte drzewa, gaje, źródelka)	Brak informacji.
3.	Święte figury, obrazy, rzeźby	Brak informacji.
4.	Miejsca kultu religijnego	Brak informacji.
5.	Lokalne tradycje pielgrzymowania	Parafia Lutom organizuje pielgrzymki piesze do Biezdrowa.
6.	Lokalne odpusty	Brak informacji.

V. Lokalne uroczystości i obchody świeckie

1.	Dożynki	Dawniej były organizowane dożynki.
2.	Dni gminy/wsi	Brak informacji.
3.	Lokalne festyny	„Po długiej, długiej przerwie odbyły się dwa” Pierwszy odbył się w lipcu: „...I loteria, jakieś tam zabawa, i dla dzieci festyn. Bo to było takie trochę połączenie dnia dziecka z taką trochę zabawą integracyjną i dla rodziców jednocześnie. Ale nie tylko, bo to przychodził kto chciał. Z zewnątrz również. I władze były zaproszone i poseł.” Drugi festyn odbył się w sierpniu „Bo w tym roku było to połączone jeszcze z otwarciem strażnicy. (..) Tak bo jeszcze strażnica była rozbudowywana. I remont, dobudowania. I połączono to razem, żeby to... I straż połączyła. I taki zrobiono strażacko-wiejski”.
4.	Inne (np. organizowane przez szkoły, KGW, Domy Ludowe, Ośrodki Kultury)	Brak informacji.